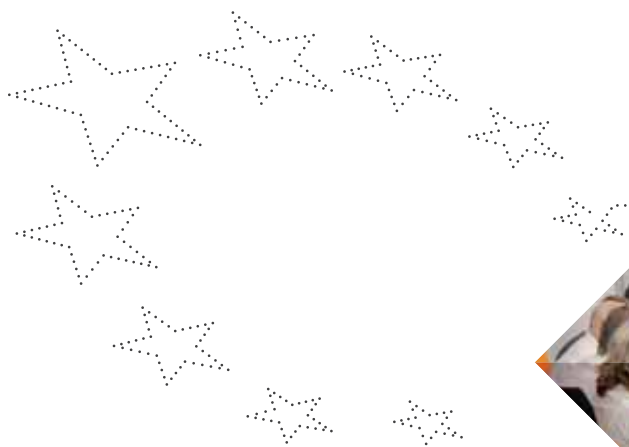

Od polja do stola

– znanost u zaštiti potrošača

EFSA – znanstveno utemeljena organizacija za zaštitu i informiranje potrošača

■ Europska agencija za sigurnost hrane (EFSA) pruža donositeljima odluka nepristrane i visokokvalitetne znanstvene savjete kako bi im pomogla oblikovati odluke o rizicima porijeklom iz hrane. Ovo je ključna sastavnica institucionalnog okvira u Europskoj uniji (EU) kojom se sigurnost potrošača, kao i životinja i okoliša, osigurava od svih rizika povezanih s prehrambenim lancem. Ključna aktivnost EFSA-e je znanstvena procjena rizika,

specijalizirano područje primijenjene znanosti koje uključuje pregled znanstvenih podataka i studija radi procjene rizika od određenih opasnosti. Također, Agencija ima važnu ulogu u pravovremenom, jasnom i smislenom priopćavanju savjeta glavnim partnerima, dionicima i cjelokupnoj javnosti, što pomaže pri otklanjanju nejasnoća između znanosti i potrošača.

Europska suradnja za sigurniju hranu

■ Nakon niza upozorenja vezanih za hranu koja su utjecala na zdravlje ljudi i pokolebala povjerenje javnosti, EU je 2002. godine usvojila Opći zakon o hrani (Uredba EZ 178/2002), pružanjem sveobuhvatnog okvira za znanstveno utemeljen regulatorni sustav za hranu u EU. Ključne sastavnice su bile funkcionalno razdvajanje procjene rizika od upravljanja rizicima te osnivanje EFSA-e, s naglaskom na znanstvenu izvrsnost, neovisnost, otvorenost, transparentnost i odgovornost – što su i danas EFSA-ine ključne vrijednosti. Dok je EFSA preuzela ulogu procjenitelja rizika, upravitelji rizikom u EU (Europska komisija, Europski parlament i države članice EU-a) zadržali su nadzor nad regulatornim donošenjem odluka,

smjernicama i prevencijom te mjerama nadzora.

Ključni aspekt uspjeha ovog sustava temelji se na aktivnom djelovanju i suradnji s dionicima i partnerima na europskoj i nacionalnim razinama. Kroz svoje Savjetodavno vijeće, EFSA usko surađuje s nacionalnim tijelima nadležnim za sigurnost hrane, u znanstvenim aktivnostima, aktivnostima prikupljanja podataka i nadzora te komunikaciji. Agencija također održava redovite sastanke s organizacijama koje zastupaju potrošače, industriju, nevladine organizacije za zaštitu okoliša i druge dionike kako bi potaknula njihovu uključenost i razumijevanje njezina rada.

PREHRAMBENI LANAC – OD POLJA DO STOLA

Europski prehrambeni lanac stalno se razvija i EFSA-ina nadležnost se proširila kako bi pokrila rastući broj područja vezanih za sigurnost prehranbenog lanca: bolesti prenosive hranom, onečišćivači, zdravlje i dobrobit životinja, zaštita biljaka, proizvodnja hrane i njezina distribucija te inovacije u prehranbenom sektoru, su neka od njih. Savjeti koje EFSA, danas, pruža upraviteljima rizikom su oslonac brojnim zakonima i uredbama za zaštitu europskih potrošača od rizika porijeklom iz hrane – od polja, preko posjeda i pogona, do stola.

Polje i posjed

Zaštita biljaka

■ Poljoprivredni usjevi osiguravaju većinu opskrbe hranom i hranom za životinje. EFSA pridonosi zaštiti potrošača pružajući znanstvene savjete koji podupiru reguliranje sigurne upotrebe pesticida i drugih proizvoda za zaštitu biljaka. Agencija je pomogla EU pri procjeni stotina aktivnih tvari upotrijebljenih u pesticidima te pri uspostavi zajedničkih znanstveno utemeljenih ograničenja za dopuštene razine ostataka pesticida u Europi. EFSA-ina znanstvenici također procjenjuju rizike od štetoina i korova za zdravlje biljaka, uključujući i poljoprivredne usjeve, a sukladno tome i okoliš.

Životinje

■ Zdravlje i dobrobit životinja, koje se uzgajaju za proizvodnju hrane (kao što su goveda, pilići i svinje), tijekom njihova razmnožavanja, uzgoja, prijevoza i klanja mogu imati važne posljedice

za ljudsko zdravlje. EFSA procjenjuje utjecaje koje uvjeti i odnos prema životinjama mogu imati po zdravlje životinja i ljudi, uključujući i industrijske radnike.

Oko 75 % novih bolesti od kojih ljudi obolijevaju od 2000. godine potječe od životinja ili proizvoda životinjskog porijekla. Takozvane „zoonoze“ su bolesti koje se mogu prenijeti sa životinje na čovjeka, pa i putem hrane. EFSA-ina znanstveni savjeti, prikupljanje podataka i nadzor pridonijeli su, diljem EU, razvoju kampanje za kontrolu i smanjenje prisutnosti bakterija kao što su *Salmonella* i *Campylobacter* koje, ako su prisutne u životinjama, mogu kontaminirati hranu. Kao posljedica toga, tijekom petogodišnjeg razdoblja, broj ljudskih slučajeva salmoneloze smanjen je na polovicu, na 100 000, značajno povećavši zaštitu potrošača od takvih bolesti prenosivih hranom.

EFSA također provodi procjenu sigurnosti hrane za životinje koja je ključna za zdravlje životinja, okoliš i sigurnost hrane životinjskog porijekla. Od osnutka EFSA-e 2002. godine, procjena rizika i nadziranje bili su stalna i snažna nit vodilja koja je pružala oslonac tekućim naporima usmjerenim na upravljanje rizicima. Kao njihov rezultat je zabilježen pad broja prijavljenih slučajeva kravljeg ludila u goveda, s nekoliko tisuća ranih 2000-ih na 44 slučaja 2010. godine.

Okoliš

■ Povećani su zahtjevi za EFSA-inom analizom mogućeg utjecaja prehrambenog lanca na bioraznolikost biljnih i životinjskih staništa. Na primjer, Agencija obavlja procjenu rizika koji za okoliš imaju genetski modificirani usjevi, kao i pesticidi i dodaci hrani za životinje koje upotrebljavaju poljoprivrednici. EFSA, također, procjenjuje rizike koje onečišćivači iz okoliša mogu imati za ljudsko i životinjsko zdravlje.

Zrak, tlo, voda i biljke mogu biti onečišćeni zagađivačima i tvarima iz okoliša, kao što su metali u tlu ili toksini koje stvaraju pojedine vrste gljiva. To je često rezultat ljudskog djelovanja poput ispuštanja industrijskih ili automobilskih ispušnih plinova. Ljudi mogu biti izloženi ovim tvarima boravkom u okolišu ili unošenjem zagađene hrane ili vode u organizam. Njihovo nakupljanje u tijelu može s vremenom izazvati kobne posljedice.

Od pogona do stola

Prijevoz i skladištenje

■ Sirovine upotrijebljene u proizvodnji hrane i životinje ili životinjska trupla tijekom prijevoza ili u skladištu izloženi su mogućim rizicima od biološke infekcije i kemijskog onečišćenja. Na primjer, u spremnicima u kojima se prevoze jestiva ulja i masnoće mogu se pronaći kemijski ostaci prethodnih tereta. EFSA procjenjuje rizik od takvih onečišćenja uzrokovanih, primjerice, strojevima, vozilima i ambalažnim materijalima, te upraviteljima rizikom daje znanstvene savjete o mogućim mjerama za ograničavanje tih rizika.

Priprema i proizvodnja hrane

■ U Europi, prehrambeni sektor je reguliran tako da štiti potrošače od mogućih rizika porijeklom iz hrane i hrane za životinje, dok istodobno tvrtkama ostavlja prostor za inovacije. Agencija procjenjuje sigurnost reguliranih sastojaka hrane – kao što su aditivi, arome, enzimi i hranjive tvari – u svrhu potpore upraviteljima rizikom pri autorizaciji njihove upotrebe u prehrani. Na primjer, EFSA je do sada provela procjenu više tisuća aroma upotrijebljenih u prehrani, a do 2020. godine planira provesti ponovnu procjenu svih

dodataka hrani autoriziranih u EU prije 2009. godine. EFSA-ini znanstveni savjeti omogućuju upraviteljima rizikom oblikovati odluke vezane za sigurnost i dopuštenu upotrebu ovih sastojaka; u nekim slučajevima, rad EFSA-e doveo je do povlačenja određenih aroma i aditiva s tržišta EU. Agencija također procjenjuje sigurnost procesa proizvodnje

hrane (na primjer recikliranje plastike upotrijebljene za ambalažu) te pomoćnih tvari u procesu proizvodnje kojima se koristi prehrambena industrija.

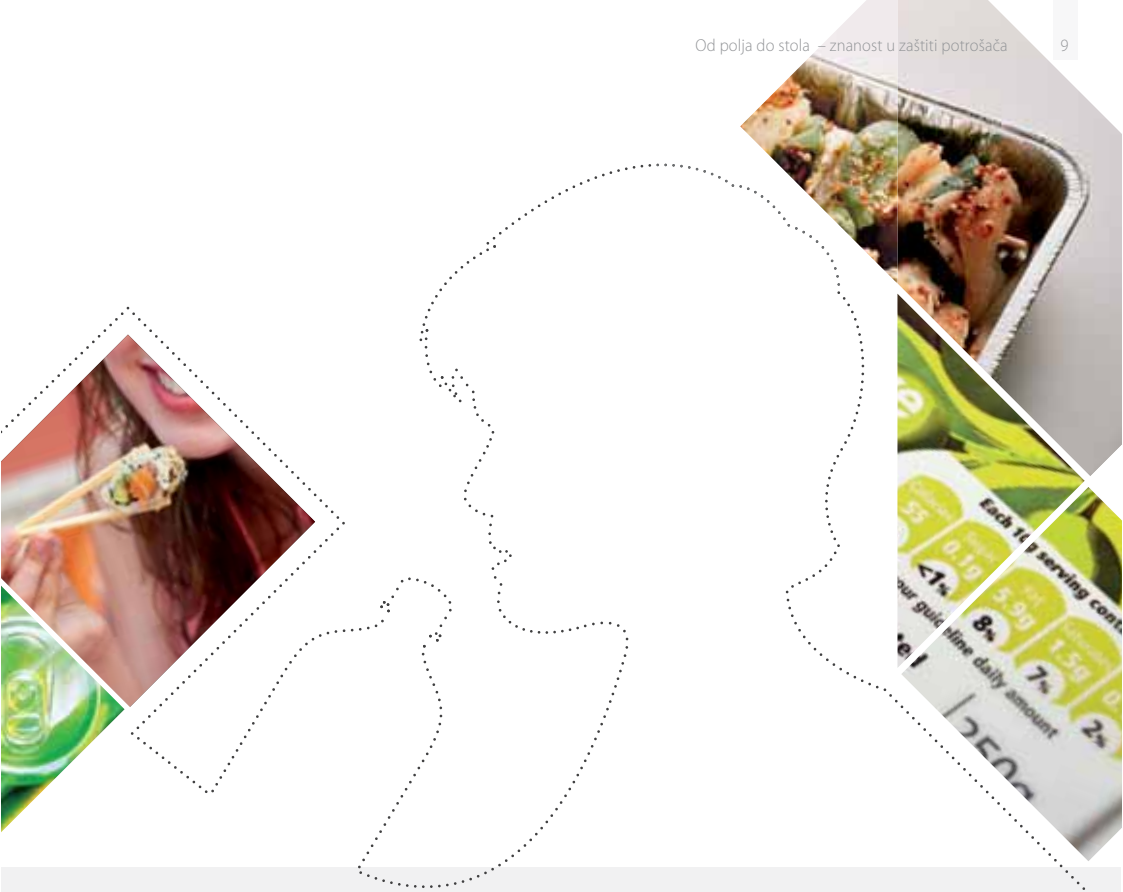
Inovacije u prehrambenom sektoru

■ Kada je riječ o izboru, kvaliteti, cijeni, hranjivoj vrijednosti i dostupnosti hrane, potrošači danas očekuju mnogo više od prethodnih generacija. Prehrambeni sektor na potrebe za proizvodima i informacijama odgovara inovacijama, novim sastojcima, tehnologijama, prehrambenim proizvodima te odgovarajućom komunikacijom. U ulozi europskog čuvara sigurnosti hrane, zajedno sa svojim partnerima na europskoj i nacionalnoj razini, EFSA je izravno uključena u procjenu znanstvenih postupaka u pozadini takvih inovacija, uzimajući u obzir njihovu sigurnost te, u pojedinim slučajevima, njihovu učinkovitost.

Na području biotehnologije, na primjer, zakonodavstvo EU zahtijevalo je od EFSA-e

razvoj pristupa komparativne procjene rizika kako bi se razmotrio mogući utjecaj genetski modificiranih (GM) usjeva ili životinja, čime bi se vrednovao njihov učinak naspram tradicionalnih koji nisu genetski modificirani. Agencija je, također, dostavila znanstveni savjet o kloniranju i tzv. novoj hrani, a trenutačno, razmatra nanotehnologiju u svojoj procjeni rizika za nekoliko proizvoda iz prehrambenog sektora, uključujući aditive i ambalažu prehrambenih proizvoda.

Razne tvrdnje o hranjivim ili zdravstvenim dobrobitima različitih prehrambenih proizvoda mogu sadržavati podatke koji potrošačima mogu pomoći pri odabiru pravilne prehrane. EFSA procjenjuje znanstvenu utemeljenost tih tvrdnji kako bi pomogla osigurati da one ne dovode potrošače u zabludu. Do kraja 2012. godine EFSA je procijenila više od 3 000 zdravstvenih tvrdnji.

Potrošnja hrane

■ Poduzeti su značajni koraci, koji podupiru cjelokupan rad EFSA-e, na području prikupljanja podataka o trendovima i navikama u potrošnji hrane. EFSA je dosljedno jačala svoju potporu prikupljanju podataka i drugim oblicima znanstvene suradnje s državama članicama, dodijelivši ovim aktivnostima preko devet milijuna eura u 2012. godini. Ovakav napredak omogućuje nam bolje razumijevanje vlastite prehrane, dajući EFSA-i podatke ključne za rad, kako na području sigurnosti hrane tako i na onom vezanom za savjete o prehrani i zdravlju.

EFSA-in znanstveni rad također podupire donošenje odluka o smjernicama vezanim za hranjive vrijednosti; njezine referentne vrijednosti za unos hranjivih tvari i energije

temelje se na najnovijim studijama što nadležnim javnim institucijama u državama članicama olakšava donošenje preporuka o prehrani i davanje praktičnih savjeta vezanih za hranu i prehranu.

Tijekom prošlih desetljeća došlo je do naglog širenja materijala i proizvoda koji se upotrebljavaju za pakiranje hrane, za razne spremnike, sanduke i pribor. Prije odobrenja njihove upotrebe u EU, Agencija procjenjuje moguće rizike povezane s upotrebom plastike, papira, aktivnih i inteligentnih tvari, raznih tinti i smola koje se nalaze u materijalima s kojima hrana dolazi u dodir, uključujući i reciklirane materijale.

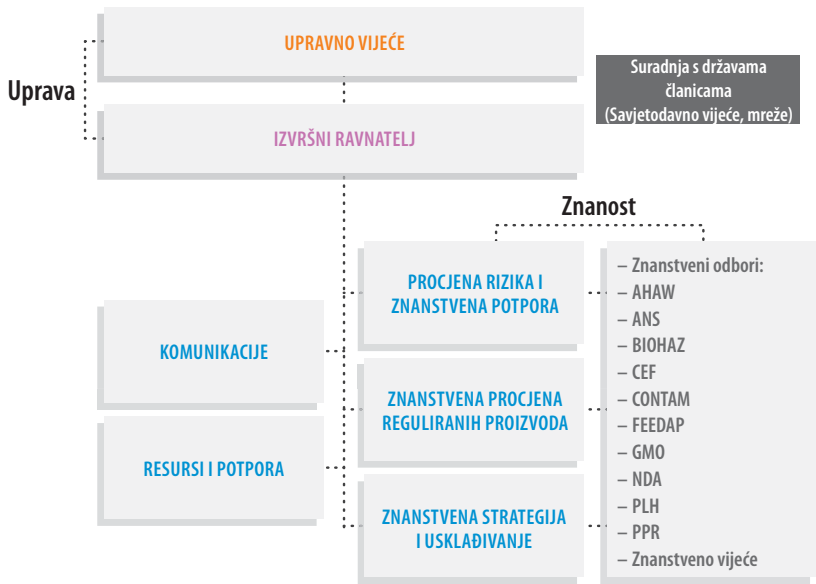
Kako EFSA radi

■ EFSA-om upravlja neovisno Upravno vijeće čiji su članovi imenovani u svrhu djelovanja u javnom interesu te ne zastupaju ni jednu vladu, organizaciju ili sektor. Upravno vijeće, koje se sastoji od petnaest članova, donosi proračun EFSA-e i odobrava godišnji plan rada. Izvršni ravnatelj EFSA-e je pravni zastupnik Agencije. On/ona je odgovoran je za sva operativna pitanja, pitanja odabira zaposlenika te izrade nacrtu godišnjeg plana rada u dogovoru s Europskom komisijom, Europskim parlamentom i državama članicama EU.

Znanstvenim radom EFSA-e upravlja Znanstveno vijeće i njegovih deset znanstvenih odbora sastavljenih od vodećih znanstvenika na svojim područjima. Kada se pokaže potreba za dodatnim specijaliziranim znanjima, u radnim skupinama sudjeluju i posebni stručnjaci. Znanstveno vijeće pruža savjete za pitanja koja se međusobno preklapaju, dok odbori provode procjenu rizika i osiguravaju stručne savjete u sljedećim specifičnim područjima:

- **Aditivi te proizvodi i tvari upotrijebljeni u hrani za životinje**
- **Zdravlje i dobrobit životinja**
- **Biološke opasnosti, uključujući rizike povezane s BSE/TSE-om**
- **Onečišćivači u prehrambenom lancu**
- **Dijetetski proizvodi, prehrana i alergije**
- **Dodaci hrani i izvori hranjivih tvari dodani hrani**
- **Materijali u dodiru s hranom, enzimi, arome i pomoćne tvari u procesu proizvodnje**
- **Genetski modificirani organizmi**
- **Zdravlje biljaka**
- **Proizvodi za zaštitu biljaka i njihovi ostaci**

Znanstveni savjeti EFSA-inih stručnjaka su rezultat zajedničkih dogovora i odluka pri čemu je svaki član ravnopravan. Nadalje, EFSA primjenjuje čvrst skup internih mehanizama i radnih procesa za osiguravanje neovisnosti vlastitog znanstvenog rada, što uključuje zahtjev za izjavom o sukobima interesima.

Visokokvalificirano znanstveno osoblje iz tri znanstvene uprave podupire ove skupine te u nekim područjima samostalno provodi procjene, poput revizije aktivnih tvari koje se upotrebljavaju u pesticidima. Zajedno s nacionalnim partnerima, osoblje EFSA-e također ima ključnu ulogu u usklađivanju i proširivanju opsega aktivnosti prikupljanja podataka i nadzora – primjerice o potrošnji hrane, zoonozama, pesticidima, onečišćivačima – koji unapređuju kvalitetu EFSA-inih procjena rizika.

Vodeći se vlastitom znanstvenom strategijom, Agencija ide u korak s međunarodnim znanstvenim trendovima, što uključuje nove metodologije i otkrića na području procjene rizika, zahvaljujući znanju svojih stručnjaka, kao i povezanosti sa znanstvenim mrežama i agencijama za sigurnost hrane diljem svijeta.

Pomoću aktivnosti komunikacije o rizicima, EFSA nastoji podići razinu svijesti i učiniti korak dalje u razjašnjenju značenja svojih znanstvenih procjena. Kako i navodi u svojoj komunikacijskoj strategiji, Agencija to čini analizirajući javnu percepciju rizika povezanih s hranom te objašnjava i stavlja u odgovarajući kontekst rizike povezane s prehrambenim lancem. Suradnja s ključnim akterima – kao što su nadležne nacionalne vlasti, dionici i mediji – omogućuje EFSA-i lakši put do različite publike. Agencija također unapređuje dosljednost svojih poruka usklađujući svoju komunikaciju s drugim tijelima za procjenu rizika te s upraviteljima rizikom, kao što su Europska komisija i države članice EU-a.

